

**ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ
ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
«ТУРИЗМ», «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА»**

ДОБРОВОЛЬСЬКА С.¹, РУНЦІВ-КОРОЛЮК О.¹, ПИРІГ І.²

¹Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола

²Тернопільський фаховий коледж харчових технологій і торгівлі

У статті розглянуто умови впровадження в освітній процес проблемного навчання, що сприяє формуванню пізнавальних інтересів, творчого, креативного мислення здобувачів освіти та забезпечує високій рівень засвоєння знань і мотивацію до навчання. Визначено види і типи проблемних ситуацій, які виникають на заняттях з дисциплін туризму та готельно-ресторанної справи; розкрито поєднання проблемних ситуацій з традиційними методами.

Ключові слова: *проблемне навчання, традиційне навчання, проблемна ситуація, спеціальні компетентності.*

Необхідність підвищення якості підготовки фахівців з туризму, готельно-ресторанної справи, формування у здобувачів фахової передвищої освіти спеціальних компетентностей, які відповідатимуть ОПП та сучасним вимогам ринку праці зумовили дослідження проблеми використання проблемних ситуацій у освітньому процесі. Фахові дисципліни спеціальностей «Туризм», «Готельно-ресторанна справа» належить до дисциплін із швидкими оновленням та варіюванням змісту матеріалу, що відображає сучасний стан ринку сфери гостинності, а їх вивчення вимагає застосування активних форм навчання.

Метою даного дослідження є аналіз особливостей викладання фахових дисциплін із використанням проблемних ситуацій, дидактичних можливостей проблемного навчання як ефективного засобу розвитку творчих здібностей здобувачів освіти.

Відповідно до Стандартів вищої освіти, ОПП спеціальностей «Туризм», «Готельно-ресторанна справа», цілі навчання повинні бути зrealізовані завдяки формуванню загальних і спеціальних компетентностей, що стануть достатніми в майбутньому для успішного розв'язання типових спеціалізованих задач та практичних проблем у сфері туристичного, готельного та ресторанного бізнесу.

Для отримання якісної освіти сьогодення та реалізації особистісного потенціалу мають бути створені необхідні умови, такі як-о: уміння генерувати нові ідеї, критичність мислення, здатність приймати нестандартні рішення та нести за них відповідальність, уміння працювати в команді, уміння інтегруватись у сучасне суспільство, моделювати освітні ситуації.

Професійно-творча підготовка майбутніх фахівців стає більш реальною і цілеспрямованою, коли використовуються проблемні технології навчання. Сама назва цієї технології навчання вже означає її спрямованість. Проблемне – значить пов'язане з проблемою, а звідси і сутність проблемного навчання – формулювання викладачем проблемних завдань, проблемне пояснення предмета навчання.

Головні способи та прийоми створення проблемних ситуацій:

- повідомлення викладачем інформації, яка вже містить у собі певне протиріччя;
- сприймання та осмислення різних тлумачень того самого явища;
- використання сукупності способів і прийомів, під час яких виникає проблемна ситуація.

Будь-яка проблемна ситуація має педагогічну цінність лише тоді, коли вона дозволяє розмежувати відоме і невідоме та окреслювати шляхи вирішення; допомагає викликати пізнавальну потребу, і це одночасно створить умови для засвоєння нового матеріалу. Проблемні ситуації мають сприяти формуванню різних думок у здобувачів освіти і не давати змоги дійти до однозначного рішення, а обговорення таких ситуацій дозволяє порівнювати різні думки, аргументувати свої погляди. Завдання викладача - орієнтувати студентів до вирішення проблеми й отримання нових знань. Щоб проблемна ситуація стала дидактичним інструментом викладача, необхідне знання типів проблемних ситуацій.

Проблемні ситуації можуть бути різного виду:

- проблемно-інформаційні, засновані на різному ступені інформованості співрозмовника, коли один співрозмовник щось знає, а інший хоче знати;

-
- проблемно-спонукальні, коли один спонукає до діяльності іншого;
  - проблемно-оцінюючі, коли співрозмовника спонукають до висловлення свого ставлення, своєї позиції [1].

Проведення занять із використанням проблемного навчання потребує ретельної підготовки, професійної майстерності викладача, навчально-методичного забезпечення освітнього процесу щодо створення проблемних ситуацій. Варто на заняттях поєднувати проблемний виклад матеріалу із пояснювально-ілюстративними, репродуктивними методами як із іншими активними методами навчання.

Аналіз літературних джерел дозволив узагальнити способи створення проблемної ситуації:

1. Спонування до вибору правильного варіанту відповіді та його обґрунтування.
2. Перехід від поодиноких фактів до узагальнень.
3. З'ясування протиріч між можливими засобами розв'язання завдання й практичною неможливістю обраного способу діяльності.
4. Побудова гіпотези на основі відомої теорії з подальшою її перевіркою.
5. Використання протиріччя між досліджуваними фактами і наявними знаннями.
6. Знаходження раціонального шляху вирішення проблеми, коли задані умови і кінцева мета.
7. Самостійне знаходження рішення при заданих умовах. Творче завдання, для вирішення якого необхідно використовувати додаткову літературу, довідники тощо.
8. Розгляд проблеми в історичному аспекті.
9. Зіткнення з життєвими фактами або незвичайними явищами, що потребують теоретичного обґрунтування.
10. Постановка викладачем серії проблемних питань.
11. Демонстрація досліду, результати якого вимагають наукового пояснення.
12. Спонування до порівнянь, зіставлень, протиставлень окремих положень, фактів, явищ, поглядів тощо, унаслідок чого виникає пізнавальне утруднення.
13. Спонування до попередніх узагальнень нових фактів.
14. Спонування до висунення гіпотез, формулювання висновків та їх перевірка.
15. Використання наочних матеріалів [3].

Впровадження в освітній процес проблемного навчання сприяє:

1. Формуванню у здобувачів освіти елементів наукового пошуку, які можна буде використовувати у майбутній професійній діяльності.
2. Реалізації індивідуального підходу, врахування здібностей, можливостей кожного.
3. Розвиток та формування практичних навичок і вмінь, здатності висунення гіпотез, формулювання висновків, спонування до порівнянь, протиставлень окремих положень тощо.
4. Реалізації принципу самонавчання.

Розглянемо декілька прикладів використання проблемних ситуацій при вивченні освітніх компонент, наприклад «Технологія та організація туристичної діяльності»:

1. *«На туристичному підприємстві виник конфлікт між турагентом і бухгалтером через протилежність поглядів турагента та бухгалтера щодо вирішення фінансової проблеми, яка пов'язана з оплатою послуг клієнтом. Охарактеризуйте ознаки конфлікту, рішення конфлікту. Визначіть шляхи управління конфліктом».*

2. *«Ви – керівник туристичної фірми. На підставі скарги туристів на Вашій фірмі була здійснена перевірка представниками відділу туризму обласної адміністрації і виявлено ряд порушень Ліцензійних умов провадження туроператорської і турагентської діяльності, які зафіксовані у відповідному акті. Які наслідки це може мати для Вашої фірми? Відповідь обґрунтуйте».*

Освітній компонент: «Технологія виробництва кулінарної продукції» – *«Яким чином нарізка продуктів та способи їх теплової обробки через нерівномірність розмірів і форми сприяють виникненню відмінностей в однорідності протікання фізичних та хімічних процесів при приготуванні страв».*

Таким чином, використання проблемних ситуацій при викладанні фахових дисциплін з туризму, готельно-ресторанної справи є ефективним методом отримання нових знань і формування професійних навичок у здобувачів освіти, засобом розвитку творчих здібностей шляхом активізації їхнього мислення, розумової діяльності, самостійності, відповідальності, критичності й самокритичності, ініціативності, нестандартного мислення.

Література:

1. Бучек Л. С. Активізація розумової та пізнавальної діяльності шляхом впровадження в навчальний процес інноваційних технологій. Нові педагогічні технології в навчальному процесі. URL: http://lyuba0402.blogspot.com/p/blog-page_32.html
2. Інноваційні технології навчання: Навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів / [Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. Арістова А.В.; упорядн. словника Волобуєва С.В.]. К.: НТУ, 2017. 172 с.
3. Щокіна Наталія Борисівна Проблемне навчання у підготовці майбутніх викладачів. URL: https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/4450/1/Microsoft_Word_docx.pdf

Summary:

Dobrovolska S., Runtsiv-Korolyuk O., Pyrih I. USE OF PROBLEM SITUATIONS IN TEACHING PROFESSIONAL DISCIPLINES OF SPECIALTIES «TOURISM», «HOTEL-RESTAURANT BUSINESS».

The article describes the conditions for the introduction of problem-based learning into the educational process, which contributes to the formation of cognitive interests, creative, innovative thinking of education seekers and ensures a high level of knowledge assimilation and motivation to study. The kinds and types of problem situations that arise in classes on the disciplines of tourism and hotel and restaurant business are determined; the combination of problem situations with traditional methods is revealed.

Key words: *problem-based learning, traditional learning, problem situation, special competencies.*